

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [JULIANE KOKOTT]
SECINĀJUMI,
sniegti 2011. gada 8. decembrī¹

Lieta C-41/11

**Inter-Environnement Wallonie ASBL
un
Terre wallonne ASBL
pret
Région wallonne**

(*Conseil d'État* (Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Vides aizsardzība — Direktīva 2001/42/EK — Noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējums — Direktīva 91/676/EEK — Ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti — Rīcības programmas attiecībā uz īpaši jutīgām zonām — Tādu valsts tiesību noteikumu atcelšana, kas ir pieņemti, pārkāpjot Direktīvu 2001/42/EK — Iespēja šos noteikumus īslaicīgi paturēt spēkā

I – Ievads

1. Vai ar Savienības tiesībām ir saderīgi, ka vides jomā pieņemta rīcības programma, kura ir pretrunā procesuāltiesiskai direktīvai, paliek spēkā līdz aizstājoša pasākuma veikšanai, ja ar šo programmu saturiski tiek ieviesta cita direktīva? Tāds būtībā ir jautājums, uz kuru Tiesai ir jāatbild šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā.

2. Beļģijas *Conseil d'État* [Valsts Padome] ir uzdevusi jautājumu par Direktīvas par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu² (turpmāk tekstā – “SVN direktīva”, SVN nozīmē – stratēģiskais vides novērtējums) pārkāpuma sekām.

3. Pamatlietā divas Beļģijas nevalstiskās organizācijas *Inter-Environnement Wallonie* un *Terre wallonne* strīdas ar Valonijas reģionu par tādas rīcības programmas spēkā esamību, ko šis reģions ir izstrādājis, lai ieviestu Nitrātu direktīvu³.

4. Nitrātu direktīva un uz tās pamata izstrādājamajās rīcības programmas tiek regulēta lauksaimniecības platību mēslošana. Lauksaimnieki savas platības mēslo, lai ne tikai veicinātu savu augu kultūru augšanu, bet arī lai atbrīvotos no dzīvnieku ekskrementiem. Ja uzņēmums zemē iestrādā vairāk ekskrementu, nekā kultūras var pārstrādāt, tas noved pie pārmērīgas mēslošanas, kura regulāri piesārņo ūdeņus⁴.

1 — Oriģinālvaloda – vācu.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK (OV L 197, 30. lpp.).

3 — Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti (OV L 375, 1. lpp.), redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 29. septembra Regulu (EK) Nr. 1882/2003, ar ko Padomes Lēmumam 1999/468/EK pielāgo noteikumus par komitejām, kuras palīdz Komisijai īstenot tai piešķirtās ieviešanas pilnvaras, kas noteiktas dokumentos, uz kuriem attiecas EK līguma 251. pantā minētā procedūra (OV L 284, 1. lpp.).

4 — Attiecībā uz Nitrātu direktīvas prasībām skat. 2001. gada 8. marta spriedumu lietā C-266/00 Komisija/Luksemburga (*Recueil*, I-2073. lpp.), 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-322/00 Komisija/Nīderlande (*Recueil*, I-11267. lpp.), 2005. gada 22. septembra spriedumu lietā C-221/03 Komisija/Beļģija (Krājums, I-8307. lpp.) un 2010. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-526/08 Komisija/Luksemburga (Krājums, I-6151. lpp.).

5. Tiesa vienā no pirmajām prejudiciālā nolēmuma tiesvedībām ir atzinusi, ka par šāda veida rīcības programmu ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējums saskaņā ar SVN direktīvu⁵.

6. Tā kā pašreiz strīdīgā Valonijas reģiona rīcības programma, kā konstatējusi *Conseil d'État*, ir pieņemta bez šāda novērtējuma, tai tagad ir jāizlemj, vai programma ir jāatceļ. Atbilstoši lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu teiktajam rīcības programmas atcelšana ar atpakaļejošu spēku būtu normāla sankcija par SVN direktīvas pārkāpumu. Taču atcelšana neizbēgami radītu tādas sekas, ka Valonija nav pilnībā transponējusi Nitrātu direktīvu. Praktiski tas varētu izraisīt mēslojuma izmantošanas ierobežojumu atcelšanu, taču, iespējams, arī liegt lauksaimnieku mēslošanas tiesības.

7. Atcelšanas sekas būtu ierobežotas laikā, jo Valonija pa šo laiku ir pieņēmusi jaunu rīcības programmu⁶, un Beļģija, tāpat kā Komisija, norāda, ka šoreiz SVN direktīva ir tikusi ievērota. Tāpēc jautājums ir par to, vai Valonijas reģiona iepriekšējā rīcības programma ir atceļama ar atpakaļejošu spēku attiecībā uz laiku no 2007. gada 15. februāra līdz 2011. gada 6. maijam, kad stājās spēkā jaunā programma.

II – Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

8. *Conseil d'État* jautā, vai – ja tā,

- izskatot prasības pieteikumu, ar kuru lūgts atcelt Valonijas valdības 2007. gada 15. februāra lēmumu grozīt *Livre II du Code de l'Environnement constituant le Code de l'Eau* [Vides aizsardzības kodeksa II grāmatu – Ūdens aizsardzības kodeksu], kas attiecas uz slāpekļa ilgtspējīgu izmantošanu lauksaimniecībā,
- konstatē, ka šis lēmums ir pieņemts, neievērojot SVN direktīvā paredzēto procedūru, un līdz ar to tas ir pretrunā Savienības tiesībām un tādēļ ir jāatceļ,
- bet vienlaicīgi arī konstatē, ka apstrīdētais lēmums ir atzīstams par atbilstošu Nitrātu direktīvas ieviešanas pasākumu, –
- lēmuma tiesiskās atcelšanas seku iedarbību laikā var atlikt uz īsu laikposmu, kas nepieciešams, lai grozītu atcelto tiesību aktu, nolūkā nepārtraukti nodrošināt noteikta līmeņa praktisku Savienības vides tiesību piemērošanu?

9. *Inter-Environnement Wallonie ASBL, Terre wallonne ASBL*, Beļģijas Karaliste, Francijas Republika un Eiropas Komisija ir iesniegušas rakstveida apsvērumus. Visas šīs lietas dalībnieces, izņemot *Terre wallonne*, piedalījās 2011. gada 8. novembra tiesas sēdē.

III – Atbilstošās tiesību normas

10. SVN direktīvas mērķi īpaši izriet no tās 1. panta:

“Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt augstu vides aizsardzības līmeni un veicināt noturīgu attīstību, sekmējot ekoloģisko apsvērumu integrēšanu plānu un programmu sagatavošanas un pieņemšanas procesā, nodrošinot, lai saskaņā ar šo direktīvu veiktu vides novērtējumu tādiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi.”

5 — 2010. gada 17. jūnija spriedums apvienotajās lietās C-105/09 un C-110/09 *Terre wallonne* (Krājums, I-5611. lpp.).

6 — *Arrêté du Gouvernement wallon du 31 mars 2011 modifiant le Livre II du Code de l'Environnement contenant le Code de l'Eau en ce qui concerne la gestion durable de l'azote en agriculture* (2011. gada 26. aprīļa *Moniteur Belge*, 25217. lpp.).

11. SVN direktīvas preambulas 4. un 5. apsvērumā ir noteikts:

- “(4) Vides novērtējums ir svarīgs līdzeklis ekoloģisko apsvērumu integrācijai, sagatavojot un pieņemot tādus plānus un programmas, kam var būt būtiska ietekme uz vidi dalībvalstīs, jo tādējādi tiek nodrošināts, ka šādu plānu un programmu īstenošanas ietekmi ņem vērā to sagatavošanas posmā un pirms to pieņemšanas.
- (5) Vides novērtējuma procedūru pieņemšanai plānošanas un programmu izstrādāšanas līmenī būtu jānāk par labu uzņēmumiem, nodrošinot tos ar saskanīgāku darbības struktūru, lēmumu pieņemšanā ietverot atbilstīgu ekoloģisko informāciju. Plašāka faktoru kompleksa ietveršanai lēmumu pieņemšanas procesā būtu jāveicina noturīgāki un efektīvāki risinājumi.”

IV – Juridiskais vērtējums

A – Par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību

12. Komisija uzskata, ka pēc jaunās Valonijas rīcības programmas pieņemšanas atbilde uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu vairs neesot nepieciešama. Tā kā Tiesa nesniedz atbildi uz hipotētiskiem jautājumiem⁷, lūgums šajā lietā esot nepieņemams.

13. Atbildot uz Tiesas jautājumu, *Conseil d'État* tomēr norādīja, ka atbilde esot gan nepieciešama, lai atrisinātu izskatāmo strīdu. Jaunā rīcības programma neesot piemērojama ar atpakaļejošu spēku. Tāpēc *Conseil d'État* esot jāizlemj, vai tai iepriekšējā rīcības programma kopš tās pieņemšanas līdz tās atcelšanai ar jauno rīcības programmu ir jāatzīst par spēkā neesošu.

14. Šāda strīdus situācija pašreizējo tiesvedību padarot atšķirīgu no lietas *Fluxys*. Lieta *Fluxys* attiecās uz noteiktu valsts tiesību normu saderību ar Savienības tiesībām⁸. Pēc tam, kad Beļģijas Konstitucionālā tiesa ar *atpakaļejošu spēku* bija atcēlusi strīdīgās normas⁹, kuras tad pamatlietā vairs nevarēja piemērot, Tiesa tikai konstatēja, ka tiesvedība ir jāizbeidz pirms sprieduma taisīšanas. Turpretī tagad *Conseil d'État* ir jālemj arī par to, vai iepriekšējā rīcības programma ar atpakaļejošu spēku ir jāatzīst par spēkā neesošu.

15. No tā izriet, ka uz prejudiciālo jautājumu ir jāsniedz atbilde.

B – Par *Conseil d'État* jautājumu

16. *Conseil d'État* vēlas noskaidrot, vai tā Nitrātu direktīvas ieviešanas vajadzībām pieņemto Valonijas rīcības programmu, kurā nav ievērota SVN direktīva, var atzīt par spēkā esošu līdz jauno noteikumu pieņemšanai.

1) Par spriedumu lietā *Winner Wetten*

17. *Conseil d'État* un lietas dalībnieki šajā ziņā detalizēti apspriež spriedumu lietā *Winner Wetten*¹⁰. Minētajā lietā tika uzdots jautājums, vai valsts tiesas var noteikt, ka pārejas periodā turpina piemērot tādas valsts tiesību normas azartspēļu jomā, kas nav saderīgas ar pamatbrīvībām.

7 — Skat. 2011. gada 15. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-483/09 un C-1/10 *Gueye un Salmerón Sánchez* (Krājums, I-8263. lpp., 40. punkts).

8 — Šajā ziņā skat. ģenerāladvokātes V. Trstenjakas [V. Trstenjak] 2010. gada 28. septembra secinājumus lietā C-241/09 *Fluxys* (Krājums, I-12773. lpp.).

9 — 2010. gada 9. decembra spriedums lietā C-241/09 *Fluxys* (Krājums, I-12773. lpp., 32. un nākamais punkts).

10 — 2010. gada 8. septembra spriedums lietā C-409/06 *Winner Wetten* (Krājums, I-8015. lpp., 53.–69. punkts).

18. No Savienības tiesību pārākuma izriet, ka tām pretējas valsts tiesību normas nav piemērojamas¹¹. Saskaņā ar efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principu indivīdi šī pārākuma ievērošanu var panākt tiesā¹².

19. Tikai izņēmuma gadījumos, piemērojot vispārējo tiesiskās drošības principu, kas ir raksturīgs Savienības tiesību sistēmai, Tiesa var nolemt ierobežot ikvienas personas iespējas atsaukties uz interpretēto noteikumu, lai apšaubītu labticīgi izveidotas tiesiskās attiecības. Šāds ierobežojums ir pieļaujams tikai tajā pašā spriedumā, kurā ir lemts par pieprasīto interpretāciju¹³.

20. Lietas *Winner Wetten* tiesvedībā visas apsvērumus iesniegušās dalībvalstis būtībā norādīja, ka tāda principa atzīšana, ar kuru ārkārtas apstākļos tiktu atļauts uz laiku atstāt spēkā tādas valsts tiesību normas sekas, kura ir pretrunā tieši piemērojamai Savienības tiesību normai, pēc analogijas esot pamatota ar judikatūru, kuru Tiesa ir attīstījusi, pamatojoties uz LESD 264. panta otro daļu, lai uz laiku atstātu spēkā to Savienības tiesību aktu sekas, kurus atcelt tā ir nospriedusi saskaņā ar LESD 263. pantu vai kuru spēkā neesamību tā ir konstatējusi saskaņā ar LESD 267. pantu¹⁴.

21. Tomēr minētajā lietā Tiesa nenolēma, vai Savienības tiesību pārākums var tikt apturēts citu primāru interešu dēļ, jo lietā *Winner Wetten* nebija neviena primāra tiesiskās drošības apsvērums, kas to varētu pamatot. Taču Tiesa uzsvēra, ka tikai tā pati var lemt par šādas apturēšanas nosacījumiem¹⁵.

22. No šiem izteikumiem spriedumā lietā *Winner Wetten* Beļģijas un Francijas valdības, kā arī Komisija galvenokārt secina, ka jautājumu par iepriekšējās rīcības programmas pagaidu spēkā esamību var izlemt izsvēršanas ceļā.

23. Taču atbilde uz *Conseil d'État* jautājumu nav atrodama tikai spriedumā lietā *Winner Wetten* un līdzīgās lietās¹⁶. Valsts tiesību norma, kas nav saderīga ar pamattiesībām vai ar jebkuru citu Savienības tiesību normu, ir pretrunā Savienības tiesībām ikreiz, kad tā atkārtoti tiek piemērota. Tādu normu principā nedrīkst piemērot, citādi tiek apdraudēta Savienības tiesību (vienota) spēkā esamība.

24. Savukārt obligāta vides novērtējuma neveikšana jau sākotnēji veido pabeigtu Savienības tiesību pārkāpumu, kas ar plāna vai programmas piemērošanu (katrā ziņā) netiek vēl vairāk saasināts. Ir iespējams, ka pēc novērtējuma veikšanas varētu tikt veikts tieši tāds pats pasākums.

25. Tāpēc pretēji dažādo lietas dalībnieku uzskatam runa nav par to, ka tiktu atzīts vienas direktīvas pārākums pār citu direktīvu vai ka būtu jāizvēlas starp vienas vai abu direktīvu pārkāpumu. SVN direktīva jau ir tikusi pārkāpta. Var tikt mazinātas tikai šī pārkāpuma sekas. Ja tomēr SVN direktīvas pārkāpuma dēļ iepriekšējā Valonijas rīcības programma, ar ko tiek ieviesta Nitrātu direktīva, tiktu atzīta par spēkā neesošu, papildus SVN direktīvas pārkāpumam tiktu pārkāpta vēl viena direktīva.

26. Tāpēc spriedums lietā *Winner Wetten* un Savienības tiesību pārākums nav piemēroti pamati, lai atbildētu uz *Conseil d'État* jautājumu.

2) Par efektivitātes un līdzvērtības principiem

27. Drīzāk būtu jābalstās uz efektivitātes un līdzvērtības principiem.

11 — Spriedums lietā *Winner Wetten* (minēts 10. zemsvītras piezīmē, 53.–57. punkts).

12 — Spriedums lietā *Winner Wetten* (minēts 10. zemsvītras piezīmē, 58. punkts).

13 — 2007. gada 6. marta spriedums lietā C-292/04 *Meilicke* u.c. (Krājums, I-1835. lpp., 35. un 36. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

14 — Spriedums lietā *Winner Wetten* (minēts 10. zemsvītras piezīmē, 63. punkts).

15 — Spriedums lietā *Winner Wetten* (minēts 10. zemsvītras piezīmē, 67. punkts).

16 — Spriedums lietā *Meilicke* u.c. (minēts 13. zemsvītras piezīmē, 36. punkts un tajā minētā judikatūra).

28. Tiesību normu konfliktu tiesiskās sekas Savienības tiesību pārākums regulē, aizliedzot piemērot valsts tiesības¹⁷.

29. Turpretī Savienības tiesības atsevišķi neregulē, kā jārikojas ar noteikumiem, kas ir pieņemti, neveicot SVN direktīvā prasīto vides novērtējumu, bet kas nav pretrunā nevienai Savienības tiesību normai.

30. Vēl jo vairāk – SVN direktīvā un Nitrātu direktīvā nav neviena noteikuma par sekām, kādas rada rīcības programmu izstrādes procesā pieļautās kļūdas.

31. IVN direktīvas¹⁸ jomā Tiesa tomēr ir konstatējusi, ka saskaņā ar LES 4. panta 3. punktā paredzēto lojālas sadarbības principu dalībvalstīm ir pienākums novērst Savienības tiesību pārkāpuma radītās prettiesiskās sekas¹⁹. Šāds apsvērums attiecas arī uz SVN direktīvu.

32. Ja attiecīgajā jautājumā nav Kopienas tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jānosaka kompetentās tiesas un jāparedz sīki procesuāli noteikumi prasībām, kas paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kuras attiecīgajām personām ir noteiktas Savienības tiesībās. Tomēr šie procesuālie noteikumi nevar būt mazāk labvēlīgi par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām valstī (līdzvērtības princips), ne arī padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību īstenošanu, kuras piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu (efektivitātes princips)²⁰.

33. Līdzvērtības princips netiek pārkāpts, jo *Conseil d'État* norāda, ka arī tīri valsts iekšējos jautājumos tā noteikumus var atstāt spēkā uz pagaidu laiku pēc tam, kad tā tos ir atzinusi par spēkā neesošiem²¹.

34. Taču Valonijas rīcības programmas pagaidu spēkā esamība varētu būt pretrunā efektivitātes principam. Ikviens gadījums, kad rodas jautājums, vai valsts procesuālā norma nepadara neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinā Savienības tiesību piemērošanu, ir jāanalizē, ņemot vērā šīs tiesību normas vietu visā procesā dažādās valsts instancēs, kā arī šī procesa norisi un īpatnības²². Turklāt šajā ziņā katrs gadījums ir jāvērtē atsevišķi, un tas ir jādara, ņemot vērā visus attiecīgās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, ko nevar automātiski attiecināt uz citām jomām, kurās šie vērtējumi nav tikuši veikti²³.

35. Šoreiz neiespējamības gadījums var tikt izslēgts: tiesības uz vides novērtējumu ar sabiedrības piedalīšanos tiktu īstenotas arī iepriekšējās rīcības programmas pagaidu spēkā esamības gadījumā, ja jaunā programma tiek pieņemta, ievērojot SVN direktīvu.

36. Taču atliek pārbaudīt, vai iepriekšējās rīcības programmas pagaidu spēkā esamība pārmērīgi neapgrūtinātu tiesību uz vides novērtējumu īstenošanu.

17 — 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā 6/64 *Costa* (*Recueil*, 1253., 1269. un nākamā lpp.), 1978. gada 9. marta spriedums lietā 106/77 *Simmenthal* (*Recueil*, 629. lpp., 21.–24. punkts), 1990. gada 19. jūnija spriedums lietā C-213/89 *Factortame* (*Recueil*, I-2433. lpp., 19.–21. punkts) un 2010. gada 22. jūnija spriedums apvienotajās lietās C-188/10 un C-189/10 *Melki un Abdeli* (Krājums, I-5667. lpp., 44. punkts).

18 — Padomes 1985. gada 27. jūnija Direktīva 85/337/EEK par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV L 175, 40. lpp.).

19 — 2004. gada 7. janvāra spriedums lietā C-201/02 *Wells* (*Recueil*, I-723. lpp., 64. punkts).

20 — 2006. gada 4. jūlija spriedums lietā C-212/04 *Adeneler u.c.* (Krājums, I-6057. lpp., 95. punkts), 2006. gada 12. septembra spriedums lietā C-300/04 *Eman un Sevinger* (Krājums, I-8055. lpp., 67. punkts) un 2011. gada 12. maija spriedums lietā C-115/09 *Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen* (Krājums, I-3673. lpp., 43. punkts).

21 — *Conseil d'État* atsaucas uz *Lois coordonnées sur le Conseil d'État* [Saskaņotajiem likumiem par Valsts Padomi] 14.b pantu.

22 — 1995. gada 14. decembra spriedums lietā C-312/93 *Peterbroeck* (*Recueil*, I-4599. lpp., 14. punkts), 2007. gada 13. marta spriedums lietā C-432/05 *Unibet* (Krājums, I-2271. lpp., 54. punkts) un 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-246/09 *Bulicke* (Krājums, I-7003. lpp., 35. punkts).

23 — 2002. gada 21. novembra spriedums lietā C-473/00 *Cofidis* (*Recueil*, I-10875. lpp., 37. punkts).

37. Tiesības uz vides novērtējumu nav tikai formāls procesuāls solis, – tām saskaņā ar SVN direktīvas 1. pantu un tās preambulas 4. un 5. apsvērumu ir jānodrošina, lai būtiska ietekme uz vidi, ko rada plānu un programmu īstenošana, tiktu ņemta vērā to sagatavošanas posmā un pirms to pieņemšanas. Plašāka faktoru spektra ietveršana lēmumu pieņemšanas procesā parasti veicina noturīgākus un efektīvākus risinājumus.

38. Līdz ar to nav pieļaujams, ka pasākums arī pēc procesuāli pareiza vides novērtējuma varētu tikt veikts saturiski identiskā formā. Drīzāk ir jāpieņem, ka novērtēts vides aizsardzības pasākums būtu izdevīgāks nekā nenovērtēts pasākums. It īpaši tam nebūtu jārada vēl nelabvēlīgāka ietekme uz vidi.

39. Kā norāda Komisija, šāda iespējamība pastāv tieši rīcības programmu pieņemšanā saskaņā ar Nitrātu direktīvu, jo dalībvalstīm attiecībā uz veicamo pasākumu apjomu ir rīcības brīvība. Pilnībā izmantojot šo rīcības brīvību, vides novērtējuma rezultātam var būt izšķiroša nozīme.

40. Pieņēmums, ka novērtēts pasākums būtu izdevīgāks, pirmšķietami norāda uz to, ka nenovērtēta pasākuma turpmāka īstenošana būtu jāaptur vismaz tik ilgi, kamēr tiek veikts vides novērtējums. Līdz ar to Tiesa ir atzinusi, ka, piemēram, jau izdotas atļaujas *atsaukšana* vai *apturēšana*, lai veiktu attiecīgā projekta (iepriekš neveikto) ietekmes uz vidi novērtējumu SVN direktīvas izpratnē, ir piemērots pasākums šīs direktīvas pārkāpuma novēršanai²⁴.

41. Līdzīgi citām atziņām par SVN direktīvu²⁵ šis apsvēruma ir attiecināms uz plāniem un programmām, un tas ir priekšnosacījums tādu pasākumu īstenošanai, kuri var radīt negatīvu ietekmi uz vidi. Tāpat kā projekta apstiprināšanas gadījumā, arī ar plāna vai programmas apturēšanu vai atsaukšanu jau laiku tiktu novērsti, ka pasākums tiek īstenots. Tad tie arī nevarētu izraisīt nekādu negatīvu ietekmi uz vidi.

42. Atšķirībā no projektu atļaujām plāni un programmas tomēr var veidot arī daļu no noteikumu hierarhijas vai aizstāt agrākus noteikumus. Ja tiek atsaukti vai apturēti šādi pasākumi, tad to vietā tiek piemēroti vai nu vispārīgāki, vai arī iepriekšējie noteikumi. Tie var radīt būtiskāku ietekmi uz vidi²⁶ nekā kļūmīgi veiktais pasākums. Ja ir bažas par šādu ietekmi, tad strīdīgā pasākuma atsaukšana vai apturēšana būtu pretēja SVN direktīvas mērķiem.

43. Tāpēc tiesai, lemjot par plāniem un programmām, kas ir pieņemtas bez obligātā vides novērtējuma, ir jāpārbauda, kādi noteikumi atcelšanas vai apturēšanas gadījumā tiktu piemēroti to vietā. Ja šie noteikumi ir videi nelabvēlīgāki nekā strīdīgais pasākums, tiesa var, nepārkāpjot efektivitātes principu, noteikt esošā pasākuma pagaidu spēkā esamību līdz brīdim, kad, pamatojoties uz vides novērtējumu, tas tiek aizstāts ar citu pasākumu.

44. Šāda norādījuma priekšnosacījums, protams, ir tāds, ka valsts tiesai vispār ir kompetence noteikt procesuāli kļūdaini izdota noteikuma spēkā esamību. Tiktāl var rasties jautājums, vai šāda kompetence ir obligāta saskaņā ar Savienības tiesībām, ja apstrīdētais pasākums skar Savienības tiesības. Katrā ziņā Tiesai uz šo jautājumu pagaidām nav jāatbild tāpēc, ka *Conseil d'État* ir vajadzīgā kompetence²⁷.

45. Visbeidzot, jāņem vērā arī tas, ka pagaidu spēkā esamība var mazināt spiedienu aizstāt procesuāli kļūdaini veikto pasākumu ar tādu pasākumu, kura pamatā ir atbilstošs vides novērtējums. Taču efektivitātes princips tiktu pārkāpts tad, ja atbilstoši novērtēta pasākuma veikšana iepriekšējā pasākuma spēkā esamības dēļ tiktu nesamērīgi vilcināta. Taču pagaidām nav arī jālemj, kādas sankcijas šādā gadījumā būtu paredzētas Savienības tiesībās. Tas tāpēc, ka iepriekšējais pasākums jau ir ticis aizstāts ar jaunu pasākumu, kurā saskaņā ar Beļģijas un Komisijas teikto ir ietverts pietiekams vides novērtējums.

24 — Spriedums lietā *Wells* (minēts 19. zemsivītras piezīmē, 65. punkts).

25 — Šajā ziņā skat. 2011. gada 22. septembra spriedumu lietā C-295/10 *Valčiukienē* u.c. (Krājums, I-8819. lpp.), kā arī manus 2010. gada 4. marta secinājumus apvienotajās lietās C-105/09 un C-110/09 *Terre wallonne* (Krājums, I-5611. lpp., 30. punkts), 2011. gada 13. oktobra secinājumus izskatīšanā esošajā lietā C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias* u.c. (162., 163. un 175. punkts), kā arī iepriekš šo secinājumu 31. punktu.

26 — Papildus pašreizējai lietai ilustratīvi ir arī mani 2011. gada 17. novembra secinājumi izskatīšanā esošajā lietā C-567/10 *Inter-Environnement Bruxelles* u.c. (40. un nākamais punkts).

27 — Skat. 21. zemsivītras piezīmi.

46. Šajā lietā netiek apstrīdēts, ka noteikumi, kas bija spēkā pirms iepriekšējās rīcības programmas pieņemšanas, neatbilda Nitrātu direktīvas prasībām²⁸. Tomēr Komisija apgalvo, ka iepriekšējā programma esot atbildusi Nitrātu direktīvas prasībām. Tāpēc ir jāpieņem, ka ar iepriekšējās rīcības programmas pagaidu spēkā esamību vide no nitrātu ietekmes tiktu pasargāta labāk nekā tad, ja šī programma tiktu atzīta par spēkā neesošu.

47. Taču jautājums, vai šīs aplēstās priekšrocības patiešām eksistē, var tikt pārbaudīts tikai valsts tiesvedībā, it īpaši tad, ja pret iepriekšējās rīcības programmas noteikumiem tiek izvirzīti pamatoti, saturiski iebildumi.

V – Secinājumi

48. Tādēļ iesaku Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

Valsts tiesai, lemjot par plānu vai programmu, kas ir pieņemta bez Direktīvā 2001/42/EK paredzētā obligātā vides novērtējuma, ir jāpārbauda, kādi noteikumi stātos apstrīdētā pasākuma vietā, ja tas tiktu atzīts par spēkā neesošu. Ja šie noteikumi ir videi nelabvēlīgāki nekā strīdīgais pasākums, tiesa, nepārkāpjot efektivitātes principu, var noteikt esošā pasākuma pagaidu spēkā esamību līdz brīdim, kad, pamatojoties uz vides novērtējumu, tas tiek aizstāts ar citu pasākumu.

Attiecībā uz Direktīvā 91/676/EEK paredzētajām rīcības programmām priekšroka principā ir dodama bez vides novērtējuma pieņemtas, bet citādi neapšaubītas programmas pagaidu spēkā esamībai, nevis tās tūlītējai atcelšanai.

28 — Spriedums lietā Komisija/Belģija (minēts 4. zemsvītras piezīmē).